

Please note! This is a self-archived version of the original article.

Huom! Tämä on rinnakkaistalenne.

To cite this Article / Käytä viittauksessa alkuperäistä lähdettä:

Eskola-Kronqvist, A. & Raudasoja, A. 2018. Arvioinnin käytäntöjä ammatillisessa perustutkintokoulutuksessa. Teoksessa Kukkonen, H. & Raudasoja, A. (toim.) Osaaminen esiin: Ammatillisen koulutuksen reformi ja osaamisperusteisuus. Tampere: Tampereen ammattikorkeakoulu, 95-104.

URL: <http://julkaisut.tamk.fi/PDF-tiedostot-web/A/23-Osaaminen-esiin.pdf>

ARVIOINNIN KÄYTÄNTÖJÄ AMMATILLISESSA PERUSTUTKINTOKOULUTUKSESSA

Anita Eskola-Kronqvist ja Anu Raudasoja

ABSTRAKTI

Tässä artikkelissa kuvataan toisen asteen ammatillisen opettajan työhön liittyvää arvioinnin kokonaisuutta. Artikkelissa nostetaan esiin oppimisen ja osaamisen arviointiin käytettyjä menetelmiä, joiden avulla tuotetaan tietoa opiskelijoiden osaamisesta heille itselleen, opettajille, työelämälle sekä jatko-opintoihin pyrkimistä varten. Arvioinnilla on myös opintoja ohjaava ja kannustava vaikutus, kun opiskelija tietää mitä hän jo osaa ja minkälaista osaamista pitää vielä hankkia. Arvioinnilla tuetaan opiskelijaa kehittämään itsearviointitaitojaan.

Asiasanat: ammatillinen perustutkintokoulutus, arviointi, osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen, arviointimenetelmät.

AINEISTONHANKINTA JA MENETELMÄT

Tämän artikkelin aineisto on kerätty TUTKE II-koulutusten yhteydessä tehdyllä kyselyllä. Vastaaajina oli (n= 151) toisen asteen ammatillisen koulutuksen toimijaa. Vastaaajista 62 prosenttia (n=94) oli ammatillisia opettajia ja loput 38 prosenttia (n=57) oli yhteisteisten aineiden opettajia (myöhemmin yto-opettajia), opinto-ohjaajia ja erityisopettajia.

Selvityksessä käytettiin sekä kvantitatiivista että kvalitatiivista tutkimusmenetelmää. Kvantitatiivisella tutkimusmenetelmällä analysointiin taustamuuttujat, arvioinnista tiedottaminen, osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen, opiskelijan oppimisen arviointimenetelmät, opiskelijan itsearviointitaitojen kehittämistavat, opiskelijan osaamisen arvioinnin tavat ja arviointitietojen tallentaminen.

Kvalitatiivista tutkimusmenetelmää käytettiin opettajilta saatujen avointen vastausten analysointiin. Avoimia vastauksia käytettiin hyväksi täydentämään ja syventämään kvantitatiivista aineistoa. Kvalitatiivinen aineisto luokiteltiin vastausten perusteella, jolloin aineistoa tyypiteltiin teemoittain havaintoja yhdistelmällä. Teemoittelu on aineiston jakoa samankaltaisuuden eli yhteisen piirteen mukaisesti alustaviin sisältöluokkiin. Laadullisessa analyysissä pyrittiin pelkistämään havainnot mahdollisimman pieneksi sisältöluokkien määräksi. (Tuomi & Sarajärvi 2007, 91-96). Avoimet vastaukset lisäävät selvityksen luotettavuutta, koska niistä nousi esille asioita, joita kvantitatiivinen aineisto ei pystynyt tuottamaan.

ARVIOINTITYÖN TAVOITTEET

Korkeakoski (2017, 70) on todennut, että koulutuksessa arvioinnin tarkoitus voidaan tiivistää oppimisen edellytysten luomiseksi. Arviointityötä voidaan tarkastella opiskelijan, opettajan, oppilaitoksen ja yhteiskunnan näkökulmista.

Arvioinnin keskeisiä tavoitteita ammatillisessa koulutuksessa:

- antaa palautetta opiskelijalle siitä, miten hän on saavuttanut tutkinnon perusteiden ammattitaitovaatimukset ja tavoitteet
- ohjata opiskelijaa oppimisprosessissa ja tarkoituksenmukaisten osaamisen hankkimistapojen valinnassa
- ohjata opiskelijaa seuraavien tavoitteiden asettamisessa
- antaa tutkinnon osan päättyessä näytössä arvosana
- auttaa opettajaa suunnittelemaan ja toteuttamaan opetustaan niin, että se tukee opiskelijoiden osaamisen kehittymistä
- auttaa opettajaa valitsemaan tarkoituksenmukaisimmat opetusmenetelmät ja oppimisympäristöt asiakas- ja työelämälähtöisyyden huomioiden.

(Ks. Ouakrim-Soivio 2015, 13)

Ammatillisessa koulutuksessa arviointi on kriteereihin perustuvaa arviointia, jossa arviointikriteerit on määritelty etukäteen tutkinnon perusteissa. Kriteeriperusteisen arvioinnin periaatteena on, että opiskelijan suoritusta ei verrata muiden suorituksiin, vaan ennalta määriteltyihin kriteereihin. Kriteerejä voidaan pitää myös vaatimustasona, jonka perusteella opiskelijan osaamista arvioidaan.

ARVIOINNISTA TIEDOTTAMINEN OPISKELIJOILLE

Lain mukaan opiskelijoille pitää ilmoittaa koulutuksen arvioinnista sekä tehdä opetussuunnitelmaan kustakin tutkinnonosasta arviointisuunnitelma (Laki ammatillisesta perustutkin-

tokoulutuksesta, muutettu 20.3.2015/246). Tämän aineiston (n=149) mukaan opiskelijoille tiedotettiin arvioinnista uuden tutkinnon osan alkaessa sekä tutkinnon perusteeseen tutustumisen yhteydessä. Noin puolet opettajista tiedotti arvioinnista HOPS-keskustelussa ja työssäoppimisen yhteydessä. Lisäksi arvioinnista kerrottiin ohjaus- ja ryhmäkeskusteluissa, erilaisissa alkuinfoissa sekä näytön yhteydessä.

OSAAMISEN TUNNISTAMINEN JA TUNNUSTAMINEN

Osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen ovat osa arviointia. Opiskelijalla on oikeus saada tutkinnon tai koulutuksen perusteiden ammattitaitovaatimuksia tai osaamistavoitteita vastaava aikaisemmin hankittu osaaminen tunnistetuksi ja tunnustetuksi. Osaamisen tunnustamisella voidaan saada suoritetuksi tutkinnon tai koulutuksen osia kokonaan tai osittain. (Laki ammatillisesta perustutkintokoulutuksesta, muutettu 20.3.2015/246)

Osaamisen tunnistamisessa selvitettiin, millaista osaamista opiskelija on hankkinut aikaisemmillä opinnoilla, aikaisemmin tehdyllä työllä tai esim. harrastusten kautta. Aikaisemmin hankittua osaamista verrattiin ammattitaitovaatimuksiin ja osaamistavoitteisiin, jotka on määritelty perustutkinnon perusteissa ja joiden mukaan osaamisen tunnistaminen voidaan tehdä opintojen alussa, ennen uuden tutkinnon osan opintojen alkua tai opintojen aikana. (OPH 2015, 16) Osaamisen tunnistaminen on aina yksilöllistä.

Osaamista tunnustettaessa koulutuksen järjestäjä vastaa siitä, että

- tunnustettu osaaminen vastaa tutkinnon ammattitaitovaatimuksia ja arviointikriteereitä
- tunnustettavasta osaamisesta on riittävä selvitys esim. todistus tai näyttö
- tunnustettava osaaminen on ajantasaista.

(OPH 2015, 18.)

Jokaiselle opiskelijalle tulee laatia osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen pohjalta omat henkilökohtaiset tutkinnon osien suorittamisajat ja -tavat. Perustutkintojen suorittaminen saadaan näin joustavammaksi ja samalla vältetään opintojen päällekkäisyyttä sekä lyhennetään opiskeluaikaa. (OPH 2015, 16.)

Aiemmin hankitun osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen

Aineiston (n=145) mukaan osaamisen tunnistamista tapahtui eniten toisesta ammatillisesta perustutkinnosta (82%), työkokemuksella hankitusta osaamisesta (79%) ja lukio-opinnoista (61%). Lähes saman verran tunnustettiin ammatti- ja erikoisammattitutkinnoista (59%) sekä harrastuksista (57%). Muuta osaamisen tunnistamista olivat ammatti- ja korkeakouluopinnot. Osaamisen tunnistamisen menetelminä käytettiin todistuksia, kokeita sekä näyttöä.

OSAAMISEN ARVIOINTI

Opiskelijan osaamista arvioidaan vertaamalla sitä tutkinnon tai koulutuksen perusteissa määrättyyn osaamiseen. Jos tutkinnon tai koulutuksen perusteiden ammattitaitovaatimuksista tai osaamistavoitteista on poikettu 19 a §:ssä tarkoitetun mukauttamisen tai 21 §:ssä tarkoitettujen erityisten opiskelijärjestelyjen käyttämisen vuoksi, opiskelijan osaamista arvioidaan vertaamalla sitä opiskelijan henkilökohtaisiin tavoitteisiin. (Laki ammatillisesta perustutkintokoulutuksesta, muutettu 20.3.2015/246)

Ammatilliseen perustutkintoon johtavassa koulutuksessa opiskelijan ammatillista osaamista arvioidaan ammattiosaamisen näyttöjen perusteella sekä tarvittaessa muulla tavoin. Ammattiosaamisen näytöissä opiskelija osoittaa osaamisensa työtilanteissa ja -tehtävissä työpaikalla, oppilaitoksessa tai muussa koulutuksen järjestäjän osoittamassa paikassa.

Opiskelijan osaamista arvioidaan sen jälkeen, kun hänellä on ollut mahdollisuus hankkia osaaminen perustutkinnon perusteiden mukaisiin ammattitaitovaatimuksiin ja osaamistavoitteisiin. Osaamisen arviointi tapahtuu ammatillisessa koulutuksessa tutkinnon osan päättyessä pidettävällä **näytöllä**, jota voidaan tarvittaessa täydentää jollain muilla arviointimenetelmillä, ellei näyttö kata kaikkia kriteerien osa-alueita. Osaamisen arvioinnin tavoitteena on koota tietoa opiskelijan saavuttamasta osaamisesta. Osaamisen arvioinnissa todetaan tutkinnon perusteissa olevien kriteerien perusteella, minkä osaamisen tason opiskelija on oppimisvaiheensa jälkeen saavuttanut.

Osaamisen arvioinnin yhteydessä on hyvä muistaa, että oppimisen aikainen arviointi ei saa vaikuttaa osaamisen arviointiin, vaan arviointi pohjautuu puhtaasti kriteereihin.

Selvityksen (n=142) mukaan osaamisen arviointia suoritettiin ammattiosaamisen näytössä tai tutkintotilaisuuksissa työpaikalla 68 %:ssa ja oppilaitosnäytöissä 52 %:ssa. Yllättävää oli, että 72 % käytti kirjallisia tehtäviä sekä jatkuvaa näyttöä osaamisen arvioimiseksi. Blogia ja videoita käytettiin osaamisen arvioinnissa vähän (12%). Näytön suullista täydennystä käytti 69%. Tästä kysymyksessä ilmeni, että osalle opettajista osaamisen ja oppimisen käsitteet lienevät epäselvät. Osaamisen ja oppimisen arviointi käsitettäneen samaksi asiaksi, koska vastauksissa oli raportoitu paljon oppimisen arviointimenetelmiä. Näitä oli mm. tuntityöskentely, osallistumisella ryhmiin, harjoitustyöt, jne.

Yhteisten aineiden opettajat käyttivät erilaisia arviointimenetelmiä. He arvioivat aiemmin hankittua osaamista sekä koulutuksen aikana hankittua osaamista kokeiden ja testien avulla sekä teettämällä erilaisia tehtäviä, jotka korvaavat kokeen. Osa kokeista tapahtui vuorovaihteisesti ja suullisin kokein.

Eräs opettaja kertoi, että opiskelija voi osoittaa osaamisensa muun muassa toimimalla toisen opiskelijan tukiohjaajana. Myös ammattiaineiden tunneille tehtyjä suorituksia voi opiskelija niin halutessaan tuoda yto-tunneille tai yto-opettaja tekee suoraan yhteistyötä ammattiaineen opettajan kanssa (esim. työsuoritusten raportointi). Erilaisen osaamisen arviointiin tarvitaan erilaisia menetelmiä sekä ryhmäpalautetta sekä yksilöllistä palautetta. Jos kirjallisten tehtävien tekeminen on kielitaidon tai esim. lukivaikeuden takia hankalaa, voi opiskelija täydentää tehtävänsä suullisesti. Toiminnallisten projektien arvioinnissa vertaisarviointi on usein hyvä ratkaisu.

OSAAMISEN ARVIOINTIMENETELMIEN VALINTA

Kysymyksen ”Millä perusteella valitset osaamisen arviointimenetelmät” voitiin vastausten perusteella jakaa kolmeen ryhmään vastaajien mukaan. **Opinto-ohjaajat** (n=19) ilmoittivat, että he eivät suorita arviointia, koska sen toteuttaa ammattiaineiden opettajat. Yksi opinto-ohjaaja raportoi, että hän täyttää osaamisen tunnistamisen lomakkeen opiskelijan kanssa ja tekee arvioinnin muuntotaulukoiden perusteella.

Yhteisten aineiden opettajat (n=19) valitsevat arviointimenetelmän kurssisuunnitelman ja opetussuunnitelmassa olevien arviointikohteiden ja vaatimusten mukaan.

Ammatillisten opettajien (n=91) arviointimenetelmien valintaa ohjasi pääsääntöisesti tutkinnon perusteiden ammattitaitovaatimukset ja kriteerit. Joissakin koulutusyksiköissä oli yhdessä tiimin kesken sovittu kunkin tutkinnon osan arviointimenetelmistä ja ne on kirjattu toteutussuunnitelmaan. Opettajat raportoivat ottavansa myös huomioon opiskelijoiden erilaiset oppimistyyliä valittaessa arviointimenetelmää, jotta saatiin mahdollisimman kattava tulos opiskelijan osaamisesta. Vastauksissa korostui, että monet opettajat ottivat arviointimenetelmää valitessaan huomioon opiskelijan yksilölliset valmiudet ja erityisen tuen tarpeen. Eräs opettaja raportoi, että hän pyrkii valitsemaan arviointimenetelmät siten, että ne tukevat opiskelijan itse- ja vertaisarviointitaitojen kehittymistä sekä itsereflektointia. Eräällä alalla oppilaitoksessa suoritettavat tutkintotilaisuuksien aineistot tilataan Alvar-palvelusta tai suunnitellaan tutkintokohtaisesti. Työpaikoilla suoritettavat tutkintotilaisuuksien tehtävät suunniteltiin yhdessä työelämäedustajien kanssa. Usein samassa tilaisuudessa tulee suoritetuksi useampi tutkinnon osa, mutta arviointi tehtiin aina tutkinnon osa kerrallaan.

OPISKELIJAN ITSEARVIOINTITAITOJEN KEHITTÄMINEN

Itsearviointitavoitteena on ohjata opiskelijaa pohtimaan omaa oppimisprosessiaan ja sen eri vaihteita. Opiskelijan itsearviointi tarkoittaa opiskelijan kykyä tarkastella omaa työskentelyään ja oppimistaan siten, että hän näkee sekä vahvuutensa että kehittämiskohteensa. Säännöllisen itsearviointitavoitteen avulla opiskelijat oppivat refleктоimaan omaa oppimistaan, jolloin siitä on kehittynyt hyödyllinen osa opiskelijan oppimisprosessia. (Ouakrim-Soivio 2015, 85-86.)

Itsearviointitaito on myös keskeinen osa ammattitaitoa työelämässä. Työntekijän on itse kyettävä suunnittelemaan työnsä sekä arvioimaan, milloin työ täyttää laatuvaatimukset ja tavoitteet, jotka työnantaja on asettanut laadukkaalle työlle. (OPH 2015, 40.)

Selvityksen (n=147) mukaan opiskelijoiden itsearviointitaitojen kehittämisessä käytetyin menetelmä oli opettajan ja opiskelijan välinen keskustelu sekä henkilökohtaisesti annettu palaute. Itsearviointitaitojen kehittämisen apuna noin puolet vastaajista käytti perinteistä oppimispäiväkirjaa, vertaisarviointia ja portfolioita. Kaikkein vähiten käytössä olivat blogi ja sähköinen oppimispäiväkirja.

Itsearviointitaitojen katsottiin kehittyvän ryhmässä tapahtuvan oppimisen aikana, esimerkiksi töiden esittelyssä sekä ryhmän yhteisessä reflektoinnissa. Hyviä itsearvioinnin kehittymisen paikkoja olivat vastaajien mukaan näyttösuunnitelman työstäminen sekä näytön ja opintokonaisuuden päätyttyä käyty arviointikeskustelu. Muutamat opettajat kertoivat kysyvänsä jokaisen työpäivän jälkeen kultakin opiskelijalta joko kirjallisesti tai suullisesti; mitä opit tänään.

OPPIMISEN ARVIOINTI

Oppimisen arvioinnilla hankitaan tietoa oppimis- ja opetusprosessin aikana siitä, miten opiskelija edistyy suhteessa asetettuihin tavoitteisiin. Sen tehtävänä on tukea ja ohjata opiskelijan oppimista ja antaa palautetta asetettujen tavoitteiden saavuttamisesta. (Ouakrim-Soivio 2015, 18-19.)

Oppimisen arvioinnilla tuetaan opiskelijan yksilöllistä tapaa hankkia, käsitellä, jäsentää ja arvioida saatua tietoa ja taitoa. Oppimisen arvioinnin tavoitteena on opiskelijan tietoisuus siitä, mitä hän osaa ja mitä vielä pitää oppia, jotta päästään tutkinnon perusteissa määrättyihin ammattitaitovaatimuksiin ja tavoitteisiin. Palautteen pitää olla konkreettista, jotta opiskelija oppii havainnoimaan ja tiedostamaan omaa oppimistaan ja toimintaansa suhteessa tutkinnon ammattitaitovaatimuksiin, tavoitteisiin ja arviointikriteereihin.

Opiskelijaa ohjataan havainnoimaan omaa oppimistaan ja työskentelyään jäsentämällä opiskelijalle annettu työ. Jäsentelyssä kerrotaan selkeästi, miten työ tulee tehdä, mihin seikkoihin kiinnitetään huomiota ja mitä arvioinnin kohteet ja arviointikriteerit käytännössä tarkoittavat. Arviointi on sidottu osaksi oppimisprosessia, jolloin se antaa jo itsessään mahdollisuuden oppimiseen (Ouakrim-Soivio 2015, 19). Arviointimenetelminä voidaan käyttää esim. jatkuvaa havainnointia, oppimistehtäviä, palautekeskusteluja, oppimispäiväkirjoja, portfolioita, vertaisarviointia tai itsearviointia. Opiskelija voi esitellä oppimaansa suullisesti, kirjallisesti, toiminnallisesti tai tekeminään tuotteina.

Selvityksen (n=143) mukaan oppimisen arviointia tapahtui eniten harjoitustöiden yhteydessä, henkilökohtaisilla palautteilla, palautetuokioilla opiskelijoiden kanssa ja kokeilla. Vähiten oppimista arvioitiin blogien, oppimispäiväkirjojen, kirjallisten raporttien ja tarkistuslistojen avulla. Niitä käyttivät reilusti alle puolet opettajista oppimisen arvioinnissa. Jonkin verran oppitunneilla käytettiin sähköisiä välineitä kuten Kahootia, WhatsAppia, videoita ja erilaisia pelejä. Käytössä oli case-tehtäviä, joko pienryhmä tai yksilötehtävinä, kilpailutoiminnassa sekä toiminnallisia projekteja esimerkiksi asiakkaiden kanssa. Yhtenä arvioinnin muotona käytettiin opiskelijan oppimisen seuraamista pitemmän ajan kuluessa eli jatkuvana arviointina.

OPPIMISEN ARVIOINTIMENETELMIEN VALINTAPERUSTEET

Opetussuunnitelmassa olevat ammattitaitovaatimukset ja arviointikriteerit ohjaavat ensi sijassa oppimisen arviointimenetelmien valintaa eli mitä pitää oppia ja sen mukaan valitaan menetelmä, jonka avulla oppiminen saadaan mahdollisimman kattavasti esille. Aineistossamme (n=91) oppimisen arviointimenetelmiä valittaessa pääsääntönä näytti olevan menetelmät, jotka tukevat opiskelijan yksilöllistä oppimista ja tavoitteita ja joita on helppo ja nopea käyttää. Arviointimenetelmät olivat usein yhteisesti sovittuja, kuten esimerkiksi tutkinnon osan toimintakokonaisuuksien arviointi (taitonäytteet ja harjoitustyöt). Kokeita pidettiin edelleen oppimisen arvioinnin tueksi ja lisäksi alan vaatimat pakolliset testit esim. hygieniapassi ja an-niskelupassi. Oppimisen arviointimenetelmiä valitessa huomioitiin, että ne tukevat opiskelijan itse- ja vertaisarviointitaitojen kehittymistä sekä itsereflektiota.

ELINIKÄISEN OPPIMISEN AVAINTAITOJEN HUOMIOIMINEN ARVIOINNISSA

Tärkeä osa ammattitaitoa ovat elinikäisen oppimisen avaintaidot. Niillä tarkoitetaan valmiuksia, joita jatkuva oppiminen, tulevaisuuden ja uusien tilanteiden haltuunotto sekä työelämän muuttuvat olosuhteet edellyttävät. Ne kuvastavat yksilön kykyä selviytyä erilaisista tilanteista. Ne lisäävät kaikilla aloilla tarvittavaa ammattisivistystä ja kansalaisvalmiuksia. Niiden avulla opiskelijat/tutkinnon suorittajat pystyvät seuraamaan yhteiskunnassa ja työelämässä tapahtuvia muutoksia ja toimimaan muuttuvissa oloissa. (OPH 2017)

Elinikäisen oppimisen avaintaitojen osaamista arvioitiin (n=96) tässä aineistossa hyvin eri tavoilla ja tilanteissa. Suurin osa arvioi elinikäisen oppimisen avaintaitoja näytössä arviointikriteereiden perusteella ja arviointi tapahtui työssäoppimisjaksoilla. Eräät vastaajat raportoivat, että ko. taidot huomioidaan huonosti tai niukasti. Lähinnä opiskelijan läsnäoloa ja opiskelumotivaation muutoksia arvioitiin.

Eräällä alalla oppimisen arviointiin oli kehitetty lomakkeet, joita käytettiin palautekeskusteluissa ja niissä huomioitiin elinikäisen oppimisen avaintaidot. Näin palautekeskustelussa opiskelijan kanssa voitiin keskustella siitä, mitä pitäisi kehittää työssäoppimisen aikana ja

näyttökeskusteluissa avaintaidot arvioitiin myös numeerisesti. Avaintaidot huomioitiin opetuksessa koko koulutuksen ajan tavalla tai toisella, koska ne linkittyvät taitoihin joita tarvitaan työelämässä. Erään vastaajan mukaan avaintaidot kulkevat matriisina kaikissa työelämäkokonaisuuksissa, oppimisen ja osaamisen arvioinnissa.

Teoriatunneilla harjoiteltiin sellaisia avaintaitoja, jotka tiedetään tulevan esille työssäoppimisjaksoilla. Tällä varmistettiin, että asiat olivat tulleet tutuksi työssäoppimiseen lähtiessä. Päivittäisessä työskentelyssä korostuivat ongelmanratkaisutaidot, vuorovaikutus ja yhteistyötaidot ja niiden arviointi oli keskeinen osa arviointiprosessia.

Opettajat toivoivat osaamista ja erityisesti menetelmiä elinikäisen oppimisen avaintaitojen opetukseen ja arviointiin. Systemaattisuus niiden huomioimisessa puuttuu ja sitä olisi ehdottomasti kehitettävä. Lisäksi kehitettävää olisi siinä mitä avaintaitoja harjoitellaan minkäkin opinnoyhteydessä. Tehtäviin ja projekteihin, joihin tutkinnonosan arviointi usein perustuu, tulisi saada elinikäisen oppimisen avaintaitojen arviointia vahvemmin mukaan.

ARVIOINTIIN LIITTYVIÄ KEHITTÄMISTARPEITA

Arvioinnin kehittämiseksi opettajat (n=88) toivoivat, että tutkinnon perusteet olisivat selkeämpiä. Nyt asioita joudutaan tulkitsemaan liikaa ja tämä aiheuttaa erilaisia tulkintoja, joka puolestaan ei tee arvioinnista opiskelijoiden suhteen tasapuolista. Arviointikriteerien pitäisi olla samat kaikille tutkinnon suorittajille. Tällä hetkellä arvioinnin koettiin olevan liikaa riippuvainen opettajasta ja hänen ammattitaidostaan. Opettajat tarvitsevat myös lisää arviointikoulutusta: varsinkin uusille opettajille on erittäin haasteellista arvioida esim. opiskelijan laaja-alaista aikaisempaa osaamista. Koulussa suoritettava näyttö/tutkinto pitäisi hyväksyä vain poikkeustapauksessa ja silloin pitäisi kutsua työelämän edustaja mukaan arviointiin.

Todettiin, että saman alan opettajien pitäisi keskustella huomattavasti enemmän arvioinnin periaatteista sekä luoda yhteneviä arviointikäytänteitä. Opettajien pitäisi tiivistää yhteistyötä ammattiaineen sisältöjen sekä työelämän kanssa. Toivottiin aitoa ammatti- ja yhteisten aineiden integroita eli yhteisteisten aineiden opettajien pitäisi konkreettisesti tulla mukaan työpaikalle arvioimaan. Tuotiin myös esille, että jos opiskelijat tekevät esimerkiksi ammattiaineissa tuotoksia, mm. videoita, raportteja jne., ne kaikki pitäisi toimittaa ainakin äidinkielen ja S2-opettajalle materiaalina arvioinnin pohjaksi.

Se, että työssäoppimisen valvontaresurssia supistetaan jatkuvasti ei vastaajien mukaan edesauta hyvää työelämäyhteistyötä. Yhteistyön pitäisi olla jatkuvaa eikä keskittyä pelkästään työssäoppimisjaksoon. Näin arvioinnistakin tulisi helpompaa ja luontevampaa kaikille osapuolille. Arviointiresurssia pitäisi olla myös työpaikkaohjaajalla enemmän. Arvioinnissa pitäisi siirtyä kohti isoja työkokonaisuuksia, eikä arvioida yksittäisiä työtehtäviä. Työpaikkaohjaajille

on tarjottava systemaattisesti koulutusta erikseen oppilaitoksessa. Yhteisiä kokoontumisia työelämän edustajien kanssa on järjestettävä, jotta tiedetään missä mennään ja saadaan aidosti jaettua kokemuksia ja kehitettyä koulutusta ja yhteistyötä.

Aineistomme mukaan arvioinnissa on varmistettava, että opiskelija on tietoinen arvioinnin perusteista ja ammattitaitovaatimuksista. Siihen on käytettävä riittävästi aikaa ja pedagoginen suunnittelu on tehtävä niin, että se onnistuu. Eräät vastaajat peräänkuuluttivat, että pitäisi olla enemmän testejä, kokeita, näyttöjä, koska opiskelijat suhtautuvat niihin tosissaan ja näkevät myös itse, mitä jo osaavat tai eivät osaa. Lisäksi toivottiin 1-5 arviointia takaisin.

YHTEENVETO

Tulosten perusteella opettajien arviointiosaamisessa on suuria eroja. Joillakin opettajilla on vaikeuksia erottaa oppimisen ja osaamisen arviointi toisistaan. Tämä johtaa siihen, että osaamista ei arvioida osaamisen osoittamisen hetkellä näytössä kriteeriperustaisesti, vaan siihen sisällytetään virheellisesti myös oppimisen aikaisia tapahtumia ja arviointia. Tämä vaarantaa opiskelijan oikeusturvan ja arvioinnin luotettavuuden. Täten opettajien ajantasaisen arviointiosaamisen varmistamiseen tulisi oppilaitoksissa kiinnittää huomiota.

Opettajille osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen ovat edelleen haasteellisia asioita, vaikka ne ovat keskeisiä lähtökohtia osaamisperusteisessa koulutuksessa. Opettajat saattavat tunnistaa opiskelijan osaamista, mutta jättävät silti tunnustamisen tekemättä. Tämä johtuu osittain opettajien arkuudesta arvioida muualla hankittua osaamista, mutta myös oppilaitosten rakenteista, jotka eivät tue nopeutettua opiskelua ja yksilöllisiä opintopolkuja.

Arviointimenetelmien kehittämiseksi, monipuolistamiseksi ja tarkemmalle määrittelemiseksi ammatillisessa koulutuksessa on selkeä tarve.

Tulevaisuudessa on tärkeää selvittää miten ammatillisen koulutuksen reformin tuomat muutokset vaikuttavat ammatillisten opettajien toteuttamaan arvioinnin kokonaisuuteen.

LÄHTEET

Laki ammatillisesta perustutkintokoulutuksesta 21.8.1998/630, muutettu 20.3.2015/246. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980630>. Luettu 28.8.2017.

Korkeakoski, E. 2017. Arvioi ja menesty! Arviointitoiminnan perusteet, prosessit ja vaikuttavuus. Media-pinta.

OPH 2015. Arvioinnin opas 2015. Ammatillinen peruskoulutus. Näyttötutkinnot. Oppaat ja käsikirjat 2015:11. http://oph.fi/download/168848_arvioinnin_opas_2015.pdf. Luettu 20.8.2017.

OPH 2017. Elinikäisen oppimisen avaintaidot ja itsearviointi. http://www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/ammattikoulutus/amatilliset_perustutkinnot/elinikaisen_oppimisen_avaintaidot . Luettu 23.8.2017.

Ouakrim-Sovio, 2015. Oppimisen ja osaamisen arviointi. Helsinki: Otava.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2007. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.